

Suomussalmen Selkäsaaren arkeologinen inventointi

Kunta: Suomussalmi

Kylä: Valtionmaa

Alue: Alavuokki

Peruskartta: 4423 03 JUMALISJÄRVI

Suunta ja etäisyys Suomussalmen kirkolta: Kaakkoon 18 km.

Inventointipäivä: 27.5.2010

Inventoinnin syy:

Metsähallitus suunnittelee hakkuita Selkäsaareen ja pyysi sen vuoksi Museovirastolta lausuntoa saaren muinaisjäännöksistä. Yhteistyösopimuksen perusteella Museovirasto siirsi asian Kainuun Museolle.

Selkäsaarella ei ole koskaan tehty minkäänlaisia arkeologisia tutkimuksia, mutta sieltä on löytynyt todennäköisesti esihistoriallinen reikäkivi KM 21040. Löytöpaikan arvioidut koordinaatit ovat $p = 7189\ 528$, $i = 3607\ 506$. Paikka mainitaan muinaisjäännösrekisterissä irtolöytöpaikkana tunnuksella 777010031. Löytöpaikkaa, sen enempää kuin saarta muutenkaan ei ole koskaan arkeologisesti tarkastettu. Koska Suomussalmen suurten järvien saarista tunnetaan runsaasti muinaismuistolain 295/63 suojaamia kiinteitä muinaisjäännöksiä sovittiin, että Kainuun Museo tekee Selkäsaarella arkeologisen inventoinnin hakkuita varten.

Inventoitava alue:

Selkäsaari sijaitsee Vuokkijärven pohjoisosassa, Pärsämönselällä, 0,7 kilometrin päässä nykyisestä etelärannasta. Kyseessä on 1,8 kilometrin pituinen ja 0,5 kilometrin levyinen itä-länsi-suuntainen saari. Se on enimmillään hieman toista kymmentä metriä järven pintaa korkeampi. Etelärinne on jyrkempi ja kuivempi, pohjoisrinne loiva ja maaperä kosteampi. Rannat ovat suurelta osin hiekkaa, kivikkoa on lähinnä länsipäässä.

Ennen järven säännöstelyn aloittamista, saaren on erottanut mantereesta mahdollisesti vain 0,3 kilometrin levyinen salmi. Kuuden metrin säännöstelyväli on kuluttanut – ja kuluttaa edelleen pahasti järven rantoja. Samalla se on tuhonnut rannalla sijainneita muinaisjäännöksiä.

Inventointimenetelmä:

Inventoinnissa kiersin saaren rantoja seuraten ja etsin erityisesti kivikautistyyppisiä asuinpaikkoja sekä tervahautoja. Kohtiin, joissa veden syömässä rannasta löysin viitteitä muinaisjäännöksestä, tein lapiolla koepistoja rantatörmän taakse. Järven sisäosat jäivät vähemmälle huomiolle, vaikka niitäkin pyrin tarkastelemaan.

Kömmähdyksen takia käytössäni ei ollut gps-laitetta. Tämä aiheuttaa paikantamisongelmia lähinnä tervahaudan Selkäsaari 4 kohdalla. Selkäsaari 2 ja 3 ovat sijainniltaan selkeitä ja pohjoisrannan Selkäsaari (1) on joka tapauksessa laajuudeltaan epämääräinen.

KOhteet

Selkäsaari (1)

Kivikautinen asuinpaikka

$P = 7189\ 535$, $i = 3607\ 310-3607\ 510$, $k = 189$

Muinaisjäännösrekisterin tunnus: 777010031

Aiemmat tutkimukset: -

Aiemmat löydöt: KM 21040

Inventointilöydöt: Kvartsia KM

Rauhoitusluokka: III

Saaren pohjoisrannalla länsiosan rantakivikko muuttuu hiekkarannaksi suunnilleen 0,6 kilometrin päässä länsikärjestä. Tästä noin 150 metriä länteen alkaa matalassa rantahiekassa olla joitain yksittäisiä kvartsi-iskoksia siellä täällä suunnilleen 0,2 kilometrin matkalla. Sen jälkeenkin itää kohti rantahiekasta löytyi pari

iskosta. Tällä kohdalla rantatörmän takana kasvaa sammalta ja korkeaa varvikkoa sekä pienehköä mäntyä ja koivua. Maaperä on hiekkaa.

Rantatörmän taakse tekemissäni koepistoissa en havainnut mitään viitteitä muinaisjäänöksestä. Kvartsi-iskokset ja aikaisemmin ilmeisesti juuri tältä kohdalta löytynyt reikäkivi osoittavat paikalla olleen jonkinlais- ta toimintaa esihistoriallisen aikana. Löydöttömät koepistot ja löytöjen vähäisyys säännöstelyn kuluttamalla alueella viittaavat kuitenkin siihen, että paikalla ei enää ole suojelua vaativaa muinaisjäänöstä.

Selkäsaari 2

Kivikautinen asuinpaikka

$P = 7189\ 635, i = 3606\ 565, k = 189$

Muinaisjäänösrekisterin tunnus:

Aiemmat tutkimukset: -

Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: Kvartsia KM

Rauhoitusluokka: III

Saaren länsikärki on kivikkoinen. Siellä kasvaa muutama mänty ja vähän katajaa, aluskasvillisuutena on suopursua ja kanervaa. Pohjoisrannan kivikossa oli 20 metrin matkalla joitain kvartsi iskoksia. Etelärannalla en kvartseja havainnut. Kova tuuli hankaloitti rantaveden tarkastelua. Kivikkoisesta maasta huolimatta onnistuin tekemään niemeen muutamia koepistoja. Kivien väleissä on hiekkaa, mutta mitään muinaisjäänökseen viittaavaa en siinä havainnut. Niemessä sijainnut leiripaikka on ilmeisesti tuhoutunut eikä siellä enää sijaitse suojelua vaativaa muinaisjäänöstä.

Selkäsaari 3

Kivikautinen asuinpaikka

$P = 7189\ 125, i = 3608\ 286, k = 189$

Muinaisjäänösrekisterin tunnus:

Aiemmat tutkimukset: -

Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: Kvartsia KM

Rauhoitusluokka: II/III

Saaren pohjoisrannalla on itäkärjestä noin 35 metrin päässä kymmenkunta metrin laajuinen vedensyömä hiekkainen lahdella. Siitä löytyi jonkin verran kvartsi-iskoksia. Kärkeä kohti ranta muuttuu kivikkoiseksi, länsipuolella taas noin metrin korkuinen rantatörmä ulottui vesirajaan asti. Pientä mäntyä kasvava niemi on melko tasainen ja paksun varvikkoisen sammaleen alla maaperä on hiekkaa. Tein niemeen toistakymmentä koepistoa lapiolla enkä havainnut niissä mitään merkkiä muinaisjäänöksestä. Maaston perusteella tämä on kuitenkin se kohta saaresta, jossa asuinpaikkaa saattaa vielä olla jäljellä.

Selkäsaari 4

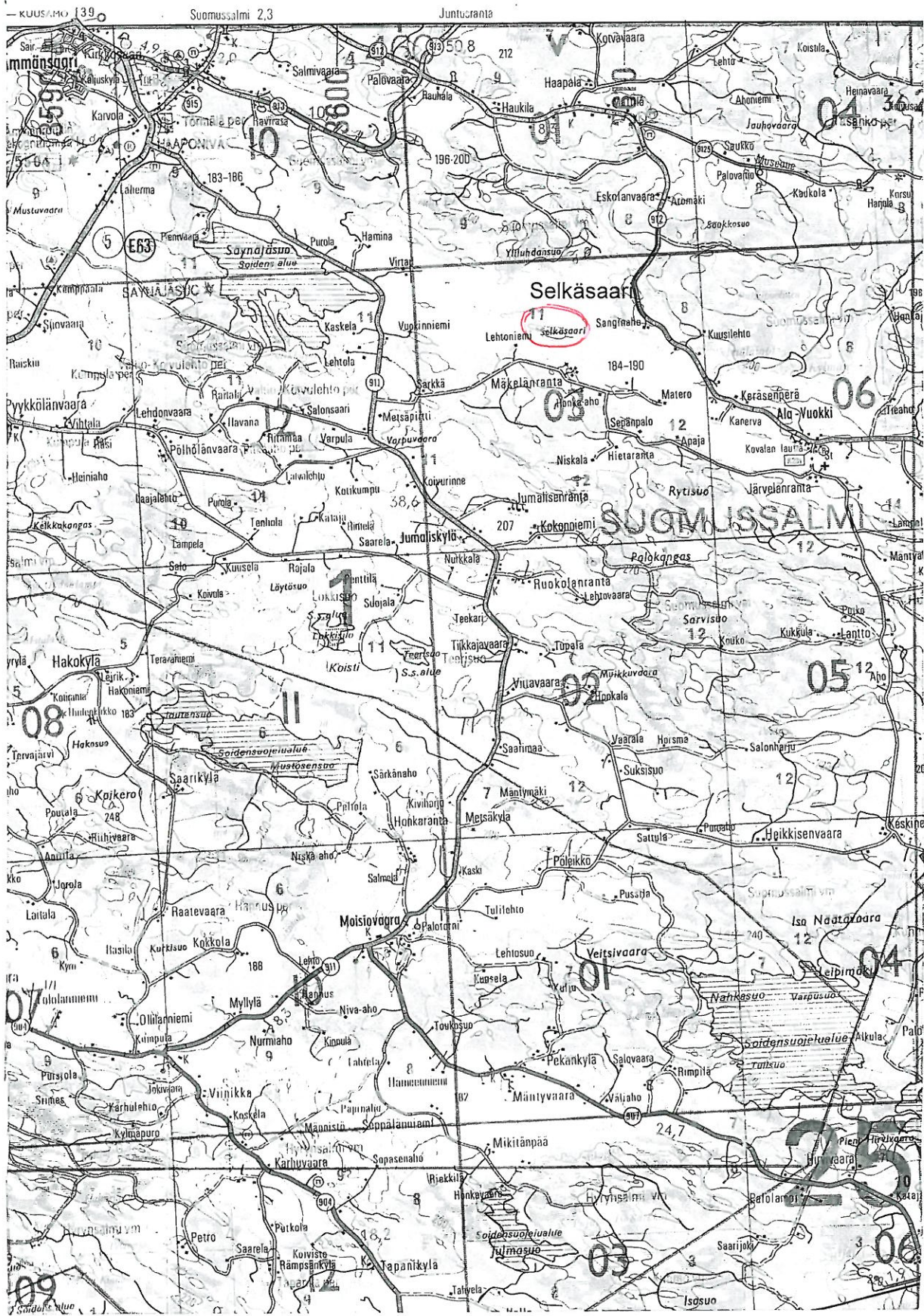
Tervahauta

$P = 7189\ 035, i = 3608\ 135, k = 190$ (likimääräiset koordinaatit)

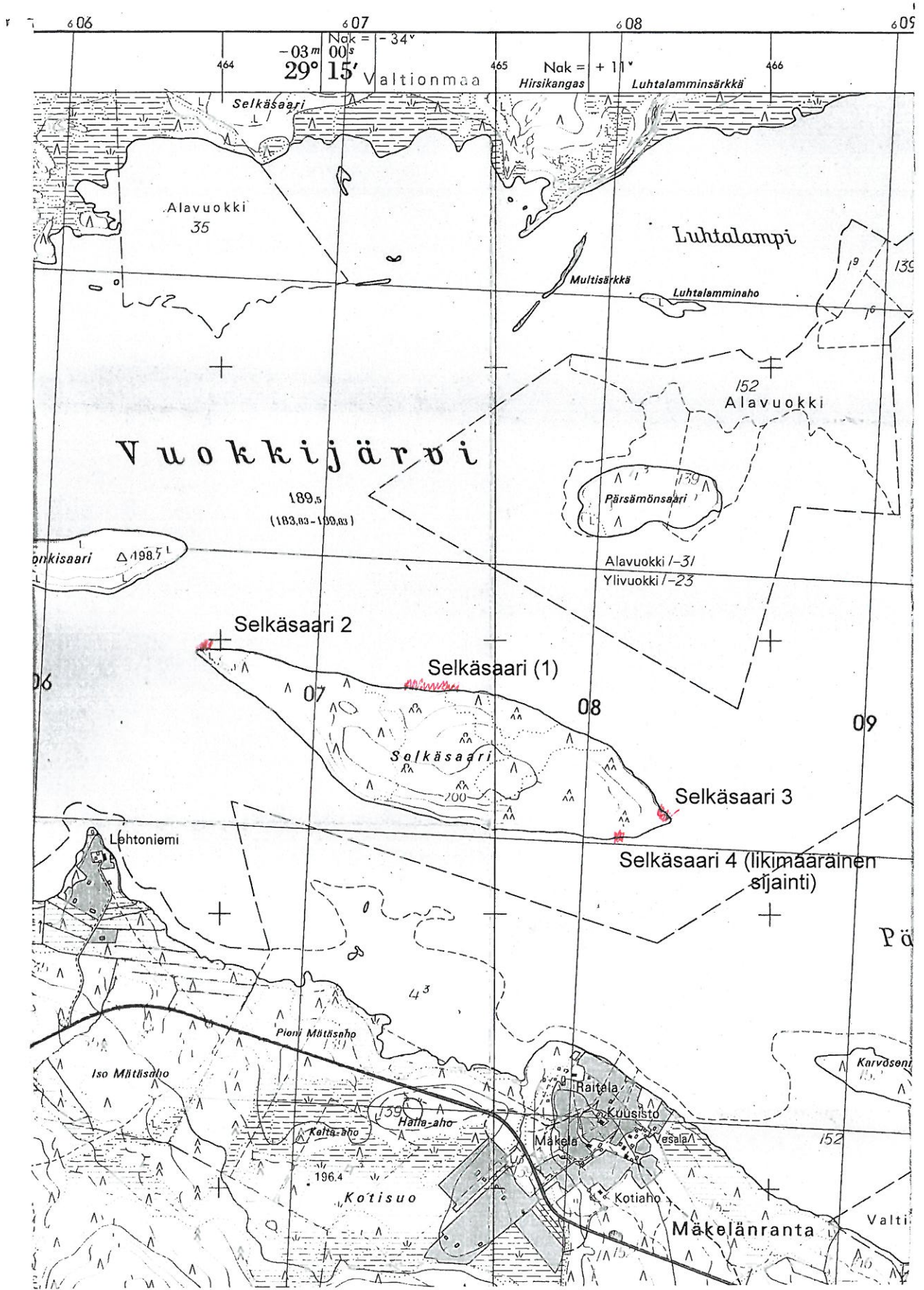
Saaren etelärannalla Rauhalan taloa vastapäätä, aivan rantatörmässä kiinni on tervahaudan pohja.

Kajaanissa 1.6.2010

Esa Suominen

Kopio Metsähallituksen matkailukartasta M11 1:200 000 vuodelta 1994

Kopio peruskartasta 4423 03 JUMALISJÄRVI 1:20 000 vuodelta 1974

Kuva 1. Selkäsaaren pohjoisrantaan kohdassa, jossa kivikko vaihtuu hiekkarannaksi. W. KaiM 7589:1.

Kuva 2. Selkäsaari (1). Kvartsialueen länsipää, vasemmalla Pärsämönsaari. SW. KaiM 7589:3.

Kuva 3. Selkäsaari 2. Saaren länsipään pohjoisrantaa, jonka rantavedestä löytyi kvartsi-iskoksia. NE. KaiM 7589:4.

Kuva 4. Selkäsaari 2. Saaren länsipään pohjoisrantaa, jonka rantavedestä löytyi kvartsi-iskoksia. W. KaiM 7589:5.

Kuva 5. Selkäsaari 3. Lahdelma pohjoisrannan länsipäässä. Siitä löytyi hieman kvartsi-iskokia. NW. KaiM 7589:6

Kuva 6. Selkäsaari 3. Saaren itäpää. W. KaiM 7589:7.